

ступила у ближи додир нарочито са Дубровником и византијском царевином, ипак се мора признати, да су Срби на пољу правних одношаја показали самосталан развитак, и да су своје првобитне особине боље сачували, но што је то умео очувати други ма који словенски народ. Истина да Срби, већ по свом географском положају осим оних двеју поменутих држава, нису долазили у тешњи додир са другом којом цивилизованијом државом, те се тако и нехотице спасоше од оних туђинских утицаја, што су остале словенске народе у тако великој мери преобразили.

О војном строју налазимо врло мало података у старијим документима и у Душановом законуку, мада је то било од велике важности у времену непрекидне борбе и ратова. Толико ће бити извесно, да за времена Немањића још није било редовне војске у Србији. Већина војске беше сваколика властела, која је дужна била, да на позив владоца о свом трошку дође на бојно поље и да у рату учествује. Сваки је властелин собом доводио своје људе, који су јамачно били чланови његове породице, а осим тога је можда још и неплемиће прикупљао у војску. Да ли ти неплемићи у опште обвезани беху, да своје власнике (наравно о њиховом трошку) прате на војску, или се својевољно њиховој чети придружише, то се не да тачно определити. Међу осталим обвезама неплемића долази реч „војска“, но ова реч може значити и војну дужност, као и обвезу, да се војска уконачи. Тако је исто неизвесно, је ли свештенство имало обвезу да војује или је било од тога сасвим ослобођено; ова послења претпоставка биће вероватнија.

Осим личног учешћа у рату властела су давала коње за војску, а народ беше обвезан, да у име работе даје подвоз за пренос војничких потреба. Врховни вођа, војсковођ, беше наравно владалац. Под њим стајаху војводе као заповедници, који су тада предузели дужност војсковође, кад владалац не беше на бојном пољу. Сваки је морао да их слуша као и самога владоца, „и који његове заповести не послуша, да се казни као и цареви преступници.“ Право објаве рата и ратовања, као што смо мало пре видели, не беше искључиво право владачево. Властеоство је на то имало великога утицаја, а у највише случајева владалац је отпочео рат, пошто се претходно, посаветовао са најодличнијом властелом или са сабором. Како је властеоство управо сачињавало војску, то беше природно, што се трудило, да очува свој утицај у војним стварима. Осам ове народне војске, било је у Србији и најамника. Тако на пример под Дечанским у боју са Михаилом, краљем бугарским, 1300 "Франачких" коњаника (по свој прилици Немаца).

Папин посланик видео је на Душановом двору 300 немачких ратника. Ови страни најамници беху владаочева гарда или његова властита чета. Колику је војску могла Србија подићи у случају рата? На то питање разуме се, да не можемо тачно одговорити. У осталом број се војске непрестано мењао, као што се мењала и величина државе. По казивању неког хроничара, Душан је на свом последњем походу, полазећи да освоји Цариград (која је цел царевом смрћу на самоме походу осујећена), водио собом 80.000 ратника. Ако је овај број поуздан, и кад замислимо, да је у оно доба српска држава у сваком погледу стајала на врхунцу својега развитка, и да је Душан без сумње прикупио свуколику снагу своју, како би ону велику цел постигао, то онда можемо ту војску сматрати као највећу, коју је Србија могла подићи.